

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Triin Gretel Tauk

Finantsalase kirjaoskuse uuring

Eesti finantsvaldkonna töötajate seas

Bakalaureusetöö

Õppekava TABB02/09, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: lektor Iivi Maspanov, MSc

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 5 565 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Triin Gretel Tauk

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 155239TABB

Üliõpilase e-posti aadress: triingretel@gmail.com

Juhendaja: lektor Iivi Maspanov, MSc:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. FINANTSKIRJAOSKUSE KIRJELDUS JA SEDA KÄSITLEVAD UURINGUD EESTIS ...	7
1.1. Finantskirjaoskuse mõiste.....	7
1.2. Finantsalase kirjaoskuse edendamine ja läbiviidud uuringud Eestis	9
2. EMPIIRILISE UURINGU METOODIKA, FINANTSKIRJAOSKUSE TULEMUSED, JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD.....	12
2.1. Empiirilise uuringu metoodika ja valimi kirjeldus	12
2.2. Finantsalase kirjaoskuse uuringu tulemused	14
2.3. Järeldused ja ettepanekud	24
KOKKUVÕTE	27
SUMMARY	29
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	30
LISAD.....	32
Lisa 1. Küsimustik vastajale esitatud kujul.....	32
Lisa 2. Taustinformatsioon. Küsimustiku tulemused	37
Lisa 3. Teadmiste omandamine ja kasutamine. Küsimustiku tulemused	38
Lisa 4. Rahaplaneerimine. Küsimustiku tulemused.....	39
Lisa 5. Finantsteenuste tundmine. Küsimustiku tulemused	40

LÜHIKOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk on uurida, analüüsida ning hinnata Eesti finantsvaldkonna töötajate finantsalase kirjaoskuse taset ja teha selle alusel järeldusi ning ettepanekuid, kas ja kuidas peaks olema selle valdkonna inimesed eeskujuks kogu Eesti elanikkonnale. Töö teostamiseks viis autor finantsvaldkonna töötajate seas läbi uuringu, kus osales 181 inimest, kelle igapäevatöö on majandusalane. Vastajate seas oli 47 raamatupidajat, 43 audiitorit, 31 finantsnõustajat, 25 pearaamatupidajat, 18 maksunõustajat ning 17 tegevjuhti.

Uuringu tegemiseks kasutas autor ankeetküsitlust, mis sisaldas 14 küsimust, mis aitasid autoril hinnata vastajate teadmiste omandamist ja kasutamist, rahaplaneerimist ning finantsteenuste tundmist, mis andsid ülevaate vastaja põhihoiakutele ning finantskirjaoskusele. Analüüsi tulemusi võrreldi ka Saar Poll OÜ 2015. aastal tehtud uuringu „Finantsalase kirjaoskuse uuring Eesti elanike seas“ tulemustega.

Finantskirjaoskuse taseme selgitamiseks tegi töö autor mitu statistilist analüüsi. Autor eeldas, et finantsvaldkonna töötajate finantskirjaoskus on oluliselt kõrgemal tasemel kui keskmisel Eesti elanikul. Töö tulemusena sai eeldus kinnitust.

Finantsvaldkonna töötajad on teadlikumad, nende käitumine rahaga on läbi mõeldud ja finantsteenuseid tuntakse hästi. Saar Poll OÜ finantsalase kirjaoskuse uuringuga võrreldes suudaksid peamisest sissetulekuallikast ilma jäädes finantsvaldkonna töötajad oluliselt kauem jätkata samasuguse elustiili juures ning on valmis võtma kaalutletud riske säästmisel ja investeerimisel.

Võtmesõnad: finantskirjaoskus, finantskäitumine, rahaplaneerimine, finantsteenused, finantsteadmised

SISSEJUHATUS

Ühiskonna kiire arengu tõttu tuleb tänapäeval inimestel palju rohkem läbi mõelda oma otsuseid, sest finantsküsimumisi, mis saavad mõjutada inimese käekäiku, on märksa enam. Krediidkaardid, pensioni planeerimine, laenud, kindlustused, võlakirjad ja paljud teised finantsteenused on potentsiaalne risk, mis mõjutavad inimeste igapäevaelu ning tulevikku. Sellised võimalused ei olnud minevikus nii laialdaselt levinud või on tekkinud alles lähiajal, kuid nende tundmine annab eelise ja vähendab majanduslikesse raskustesse sattumise ohtu. Seetõttu on finantskirjaoskuse uuringute läbiviimine oluline, et mõista, kuidas ning mille tõttu inimesed oma valikuid teevad ning millised peamised murekohad esinevad. Sageli tuleb uuringutest välja, et inimesed on saanud vähest õpet ning tuge finantsküsimumustes kogu oma elu jooksul.

Finantskirjaoskus on aja jooksul muutunud üha olulisemaks toimetulekut soodustavaks teguriks. Finantsteenuste valikud ning võimalused 21. sajandil muudavad inimeste elu palju keerukamaks ja riskantsemaks. Tegemaks igapäevasel õiged valikuid finantsmaailmas, on oluline omada kaasaegset informatsiooni lahendustest ja finantskirjaoskust. Finantsvaldkonnas tegutsevad inimesed peaksid olema eeskujuks kõigile inimestele oma finantskäitumise ning teadmistega. Saar Poll OÜ on Rahandusministeeriumi tellimusel 2015. aastal läbi viinud finantsalase kirjaoskuse uuringu Eesti elanike seas, kus selgitati välja nii head trendid kui ka murekohad eestlaste rahatarkuses.

Teadaolevalt pole keegi uurinud finantsvaldkonna töötajate finantskirjaoskuse taset, kuigi viimastel aastatel on küll uuritud Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilaste rahatarkust, mis käsitles ka majandusteaduskonna üliõpilaste tulemusi. Teema on aktuaalne, sest finantsteenused on tänapäeval kiires muutuses ja otsuste tegemisel leidub valikuvariante tihtipeale oodatust rohkem ning sobivaima valik võib olla keeruline. Palju on ka inimesi, keda ei huvita oma rahaga majandamine, kuid kui neil peaks olema vajadus langetada otsuseid, siis pöördumine finantsvaldkonna esindaja poole tundub mõistlik valik. Töö eesmärgiks on hinnata finantsvaldkonna töötajate finantskirjaoskust ja rahaplaneerimist ning sellega seoses saada

ülevaade enamesinevatest valikutest. Selleks, et hinnata selle valdkonna inimeste käitumist, on töös vaatluse alla võetud Saar Poll 2015. aasta uuringu tulemused Eesti elanike seas ning võrreldud neid käesoleva töö raames läbiviidud küsimustiku andmetega, et näha, kas on toimunud olulisi muutusi.

Peamised uurimisküsimused, millele autor soovib vastust leida on:

- Milline on keskmine finantskäitumine selle valdkonnaga enim kokku puutuvatel inimestel?
- Millised on finantsvaldkonna töötajate puhul peamised murekohad?
- Millistest allikatest on oma rahatarkuse saanud finantsvaldkonna töötajad ning, mis on olnud nende jaoks peamiseks rahatarkuse omandamise kohaks?

Autor eeldab, et finantsvaldkonna töötajate finantskirjaoskus on oluliselt kõrgemal tasemel kui keskmisel eestlasel, sest nende igapäevatöö seisneb erinevate majandusalaste probleemide lahendamises ning praktikas on neil kõige rohkem kogemusi. Töö autor soovib saada informatsiooni finantsvaldkonna töötajate enesehinnangu kohta ning mõista, kas iseenda teadmised vastavad oskustele. Teadmiste omandamiseks on laialdaselt võimalusi ning finantsvaldkonna töötajate eelistused toovad välja, mis võiks olla kogu elanikkonna jaoks olulisemateks kohtadeks.

Finantskirjaoskuse analüüsiks võetakse vaatluse alla järgmised momendid:

- teadmiste omandamine ja kasutamine;
- rahaplaneerimine ja põhjused;
- finantsteenuste tundmine ja valikute tegemine.

Lõputöö esimeses peatükis käsitletakse finantskirjaoskuse mõistet, edendamise võimalusi ning turu-uuringute firma Saar Poll OÜ uuringu tulemusi. Lisaks on toodud veel näiteid teistest uuringutest, mis käsitlevad samuti finantskirjaoskuse taset Eestis.

Töö teises peatükis on kirjeldatud uuringu jaoks kasutatud meetodeid, valimit ja uurimisküsimusi, mille abil saavutada töö eesmärk. Peatükis on esitatud andmete analüüs ning täpsemad võrdlusandmed varasemate töödega. Seal peatükis analüüsib autor uuringu tulemusi ning toob omapoolsed järeldused ja teemakohased ettepanekud.

1. FINANTSKIRJAOSKUSE KIRJELDUS JA SEDA KÄSITLEVAD UURINGUD EESTIS

Finantskirjaoskuse kontsept ei ole veel täielikult välja kujunenud, kuid omab algtõdemusi, millele toetuda. Finantsalase kirjaoskuse mõistet on võimalik täiendada ning ajas võib see ka muutuda sarnaselt majanduslikule olukorrale. (Aksoylu et al. 2017) Finantskirjaoskuse areng on oluline sotsiaal-majanduslikule toimetulekule, mõjutades mikroökonomilisel tasandil leibkondi ja ettevõtteid ning vähendades sealjuures riski kogu ühiskonnale. (Klapper 2012 viidatud Nemeth et al. 2016) Järgnevates alapeatükkides on välja toodud mõningad näited nende mõistete võimalikest selgitustest.

1.1. Finantskirjaoskuse mõiste

Finantskirjaoskuse mõiste all on peamiselt uuritud finantsalaseid teadmisi. Finantskirjaoskust defineeritakse erinevates kirjandusallikates mitmeti. Mõiste kõige laiemalt tähendab majandusalaseid probleeme käsitlevaid otsuseid ja hoiakuid, mida inimesed teevad. Kitsamas tähenduses võiks finantskirjaoskust tõlgendada kui kontseptsiooni, mis keskendub säästudele, planeerimisele, kindlustamisele ja investeerimisega seotud rahalistele otsustele. (Worthington 2006) Üksikisiku puhul peetakse finantskirjaoskust võimekuseks, mis väljendub põhitõdede tundmises, oskuses võtta vastu õigeid otsuseid muutuvates majanduslikes olukordades, planeerida iseenda majanduslikku toimetulekut ning enesekindlust, mis kaasneb enda võimete tundmisega. Sealjuures hinnatakse isiku rahatarkust küsides laialdasi majandusalaseid küsimusi. Indiviidi teadmiste taset hinnatakse õigest vastatud küsimuste hulga pealt. (Huston 2010) Selliseid teste viiakse läbi enne ja pärast majanduse õppeprogramme ning püütakse mõista, kuidas programmi läbimine on parandanud inimese finantskirjaoskust ning majandusalast käitumist. (Tennyson 2001 viidatud Fraczek et al. 2017)

Kõrge tasemega finantskirjaoskus on kasulik nii indiviidile kui ka kogu ühiskonnale. Leibkonnad, kus teadmised finantsvaldkonnast on heal tasemel, suudavad ja leiavad oma teadmistele kasuliku väljundi, küll aga madalal tasemel finantskirjaoskust seostatakse kehvemal elujärjel olemisega. Finantskirjaoskus ei tähenda ilmtingimata selle potentsiaali ära kasutamist. Inimesel peab olema enesekindlust, et kasutada ära teadmisi ning rakendada neid ka oma otsustes. (Huston 2010) Majandusalane mõtlemine aitab üksikisikul teha parima valiku mitmete võimaluste seast finantsteenuste kasutamisel, planeerida oma igapäevaseid tulusid ja kulusid ning teha järeldusi neist otsustest, aga ka üleüldises pildis näha majanduse toimimist ja võimalikke muutusi ühiskonnas, mis võiks mõjutada toimetulekut või millele peaks suutma reageerida. Kõrget finantskirjaoskust seostatakse aktsiate omamisega, krediitkaardi mõistliku kasutamisega, väiksemate kulutustega laenude võtmisega ja pensionipõlve planeerimisega. (Moore 2003 viidatud Seay *et al.* 2016)

Finantskirjaoskuse puudumine või vähesed kogemused ei pruugi olla inimese enda valik ega tahe, kuid väljendub selgelt keeruliste finantsküsimumustega toimetulekus. Noortele tihti peale ei õpetata kõige elementaarsemaid majandusalaseid teadmisi eelarvestamisest ning säästmisest ning sellest saavad alguse ka probleemid tulevikus. (Mandell 1997 viidatud Farinella *et al.* 2017) Madalal tasemel finantskirjaoskusega seonduvad kõrge riskiga laenude võtmine, mõtlematud kiired otsused finantsteenuste valikul ja oskamatus säästa erinevateks puhkudeks. Finantskirjaoskusel on tänapäeva ühiskonnas väga suur kaal inimese toimetulekule, võimaldab teha paremaid otsuseid ning leida lahendus igale olukorrale. (Moulton *et al.* 2013) Madalat finantskirjaoskust võib seostada ka liigse enesekindlusega, millest on tingitud ka kehvad valikud ja mis mõjub ühiskonnale pigem kahju saamisega. (Campbell 2006 viidatud Porto, Xiao 2016). Lisaks peetakse finantskirjaoskust muutlikuks, sest uute tehnoloogiate ja regulatsioonide kasutusele võtmisega muutub ka finantsteenuste kasutamise kord ja võib tekkida juurde uusi võimalusi, mis nõuab indiviidilt uuesti õppimist ning kohanemist. Järjepidevat õppimist ning teadmiste omandamist segab enesekindluse puudumine ning hirm sattuda piinlikku olukorda, kuid mitte miski ei tohiks olla põhjuseks finantskirjaoskuse omandamata jätmiseks ning elukestvaks õppeks. (Considine 2004 viidatud Gerrans, Hershey 2016)

1.2. Finantsalase kirjaoskuse edendamine ja läbiviidud uuringud Eestis

Euroopa Liidu finantspoliitika eesmärgiks on luua kauakestev majandust toetav stabiilne elukeskkond ning selle puhul üheks tähtsaimaks teguriks on elanikkonna finantskirjaoskus. Rahandusministeerium on otsustanud toetada finantskirjaoskuse edendamist, töötades selle nimel koos era- ja avaliku sektori abiga välja sobivad seadused ning programmi 2013-2020 aastateks. (Finantskirjaoskus 2018) OECD raportile toetudes, mis keskendub finantskirjaoskuse edendamisele, peaks riigid rakendama järgmisi meetmeid:

- finantsharidus peaks algama algkoolis;
- finantsharidust tuleb jagada nii riiklikul tasandil kui ka finantsinstitutsioonide poolt;
- riigid ja mõjukad inimesed peaksid seisma erapooletu ja koordineeritud finantshariduse eest;
- finantsharidus peaks olema kättesaadav igale inimesele. (Kavanagh 2016)

Eesti riigi väikese suuruse tõttu, mis iseloomustab ka Eesti majandust, on oluline, et rõhku pannakse kvalitatiivsetele muutustele, milleks on näiteks oskuste arendamine. (Benkovskis et al 2018) Eesti elanike seas on korduvalt läbi viidud finantskirjaoskuse ja finantsteenuste teadlikkust käsitlevaid uuringuid. Peamiseks põhjuseks nende uuringute tegemisel on finantskirjaoskuse taseme hindamine ning riigi elanike teadlikkuse tõstmine. Rahandusministeeriumi tellimusel on finantsalase kirjaoskuse uuringut läbi viidud aastatel 2010, 2012 ja 2015. Uuringus osalesid elanikud vanuses 18-74 aastat. (Finantsalane ... 2015) Laiemalt vaadatuna on aasta-aastalt uurimistulemused paremuse poole läinud, küll aga on rahaasjade planeerimine ning kontroll nende üle vähe levinud. (Uustal 2017)

Eesti elanike puhul ei saa rääkida pikaajalisest finantskirjaoskuse edendamisest ning paljudest võimalustest minevikus, sest okupeeritud riigis ei olnud selliseid variante kuigi palju. Alates taasiseseisvumisest on Eesti riik teinud ümberkorraldusi suures ulatuses ning integreerinud muudatusi lääneriikide abiga. (Estonia 2017) Turumajandus sai Eestis hoo sisse 1992. aastal, kui võeti kasutusele oma raha ning järk-järgult hakkasid elanikud rohkem avastama rahaga seotud kasutusvõimalusi. 1997. aastast sai alguse majanduskeskkonna edendamine Eestis, siis alustati Phare projektiga, mis keskendus tööjõule, tervishoiule ja hariduse edendamisele. (Molnar, Mate 2016) Peale ülemaailmset majanduslangust, mis sai alguse 2007. aastal, tekkis suurem vajadus kogu maailmas uurida finantskirjaoskust, mis mõjutas oluliselt ka Eestit. Vajalikumaks muutus

uurida kogu rahvastiku finantsalase kirjaoskuse taset ning selle edendamine kogu elanikkonna seas. Ärisectori eksperdid on hinnanud tänast finantshariduse olukorda ajaks, mil huvi majanduslase täiendamise vastu on nii noorte seas kui ka täiskasvanute seas populaarsemaks muutunud, eraettevõtted teevad koostööd riigiettevõtetega ning üha rohkem loovakse vahendeid ning valikuvariante oma finantskirjaoskuse arendamiseks. Näiteks on koostööna Finantsinspektsiooni ja Nasdaq OMX Tallinn loonud Finantsaabitsa. Finantsteenusepakkujaid umbusaldatakse õppeprogrammide ning projektide läbiviimisel, sest tegemist on oma olemuselt kasumittaotlevate ettevõtetega. Seadusliku kohustuse mõjul on korporatsioonid sunnitud andma oma klientidele rohkem teavet ning ka see aitab tõsta finantskirjaoskuse taset ja muuta finantsmaailma läbipaistvamaks. (Madiste 2012) Finantskirjaoskuse edendamine on vajalik eelkõige kogu ühiskonna efektiivsemaks muutmiseks, teadlikuse tõstmiseks ja elustiili parandamiseks. (Faulkner 2016) Finantsalase kirjaoskuse uuringust Eesti elanike seas 2015. aastal finantsküsimumuste teadlikkust hinnanud küsimustest selgus:

- 56% inimestest hindas oma rahakäitumist teiste elanikega võrreldes Eestis keskmiseks, sealjuures 30% hindas seda küllaltki kõrgeks;
- praktiliste ülesannete puhul osutus keerukaks intressi mõistmine ning õigesti vastanute seas oli suur osakaal kõrgharidusega inimesi;
- oma teadmisi kõrgelt hinnanud vastajad andsid rohkem õigeid vastuseid ning oskasid paremini hinnata väiteid. (Finantsalane ... 2015)

Eesti haridussüsteemis leidub küll majandusõpet, kuid senini on see kättesaadav olnud vaid gümnaasiumiõpilastele ja see pole enam kohustuslik kooliaste. Lastele ja noortele peaks õpetama isikliku raha planeerimist ja säästmist vähemalt põhikooli tasemel. Praegune majandusõpet on liiga üldine ning ei valmista noori ette reaalseks eluks. (Saad 2012) Eesti Tööandjate Keskliidu küsimusele praktilise õpetamise olulisusest vastas 512 õppurit erinevatest kooliastmetest ning selgus, et 90% noortest eelistavad praktilisemaid õppemeetodeid, igapäevaeluks ettevalmistust ning soovivad nende rakendamist koolides. (Noored ... 2017) Rahatarkuse õpetamise puhul on esmatähtis teada enda võimekust ja seda kriitiliselt analüüsida. 2015. aasta finantsalase kirjaoskuse uuringust Eesti elanike seas finantsolukorda ning rahaasjade planeerimise küsimustest selgus:

- Kolmandik (32%) vastanuist suudaks katta oma elamiskulusid üle kolme kuu, kui nad peaksid kaotama oma peamise sissetulekuallika;
- Ligi viiendik (18%) elanikkonnast ei planeeri oma rahaasju üldse ning selline tendents oli ka varasemate 2010. ning 2012. aasta tulemustes. (Finantsalane ... 2015)

Finantsteenuste kasutamise puhul on oluline jälgida tingimusi, mis on tihtipeale mahukad ning esitatud tavapärasest raskemini mõistetavalt ning seetõttu on oluline süveneda sisusse. Peamised soovitusel finantsteenustega kokkupuutumisel on hinnata vajalikkust ning tunda valikuvariante põhjalikult, et valida endale sobivaim. (Teenuste ... 2018) 2015. aasta finantsalase kirjaoskuse uuringust selgus, et:

- Peaaegu kõik vastajad omasid vähemalt ühte uuringus käsitletud finantsteenust, millest levinuim oli arvelduskonto (98%), viiendik omas elukindlustust (20%) ja mõni muu kindlustus oli olemas 36% vastajatest.
- Levinuimaks teabekanaliks finantsteenuse valikul on müügiesindaja või klienditeenindaja poolt saadud info (44%) ning internetist leitud infot 31% vastanuist. (Finantsalase ... 2015)

Egle Madiste on oma bakalaureusetöös (2012) „Finantskirjaoskuse edendamine Eestis: ekspertide hinnang“ uurinud finantsekspertide käest, millisel tasemel näevad nemad olevat finantskirjaoskuse edendamist Eestis ning sai panga esindajalt kinnitust, et kuigi teadmisi leidub seinast sein, siis mõistmine ning teadmiste omandamise tahe on paranenud jõudsalt peale 2009. aasta majanduslangust. Lisaks toodi välja, et hoiakute muutmisel ja seeläbi finantsotsuste hoolikamal tegemisel on suuresti oma roll mängida ka meedial, mis kajastab olulisi finantsuudiseid ja tekitab inimestel arutelusid, nagu oli Kreeka võlakriis, mis muutus tavapäraseks jututeemaks erinevatel kokku saamistel. Samuti arvasid eksperdid noorte finantsteadmistest pigem positiivselt, sest nad on kasvad üles ajal kui internet muutus kättesaadavaks ning oskavad omandada teadmisi kiirelt ning muutus on seoses inimeste heaolu kasvuga.

2. EMPIIRILISE UURINGU METOODIKA, FINANTSKIRJAOSKUSE TULEMUSED, JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Töö eesmärgiks on välja selgitada finantsvaldkonna töötajate finantlase kirjaoskuse tase 2018. aastal. Analüüsi tulemused selguvad nende teadmised, oskused ning peamised hoiakud rahaga käitumisel. Töö puhul võrreldakse finantskirjaoskust erinevate finantsvaldkonna ametite lõikes ja tulemusi Eesti elanike seas läbi viidud uuringu tulemustega. Küsimustik on läbi viidud vaid finantsvaldkonnas töötavate inimeste seas, selleks, et laiemalt mõista, kuidas finantseriala valik on kaasa aidanud nende finantskirjaoskusele. Töö autor eeldab, et finantsvaldkonna töötajate seas ei ole suuri erisusi majandusalaste teadmiste taseme poolest, kes puutuvad selle maailmaga kokku igapäevaselt, küll aga peaksid erinevused olema Eesti elanike seas 2015. aastal läbiviidud uuringutulemustega, kus küsitleti erineva taustaga inimesi. Vastajaid oli 2015. aasta uuringus kokku 1 137 ja kui võimalik võrreldi andmeid ka 2012. aastal ja 2010. aastal läbiviidud uuringutulemustega, kus oli vastajaid vastavalt 1 431 ja 993 inimest. Töö autorit hakkas huvitama finantsalane kirjaoskus finantsvaldkonna töötajate seas, sest kuigi sellel on mõningane seos igapäevatööga, siis ei pruugi rahaplaneerimine ning finantsteenuste tundmine olla oluliselt kõrgema tasemega kui keskmisel elanikul.

2.1. Empiirilise uuringu meetoodika ja valimi kirjeldus

Uuringu jaoks koostas töö autor küsimustiku (Lisa 1) ning viis läbi kvantitatiivse analüüsi, mis seisnes nii avatud kui ka struktureeritud küsimustega ankeedis. Autor lähtus küsimustiku koostamisel Saar Poll OÜ uuringust, mis käsitleb finantsalast kirjaoskust ja selle taset Eesti elanike seas 2015. aastal, selleks, et võrrelda, kas on toimunud olulisi muutusi. Ankeetküsitlus oli anonüümne, täidetav elektrooniliselt Google Forms keskkonnas ja samuti paberandjal. Küsimustik edastati vastajatele 24. märtsil 2018, esmalt paberandjal Tallinna Tehnikaülikoolis täiendkoolitusel pearaamatupidajatele ning finantsistidele, seejärel elektrooniliselt töö autori

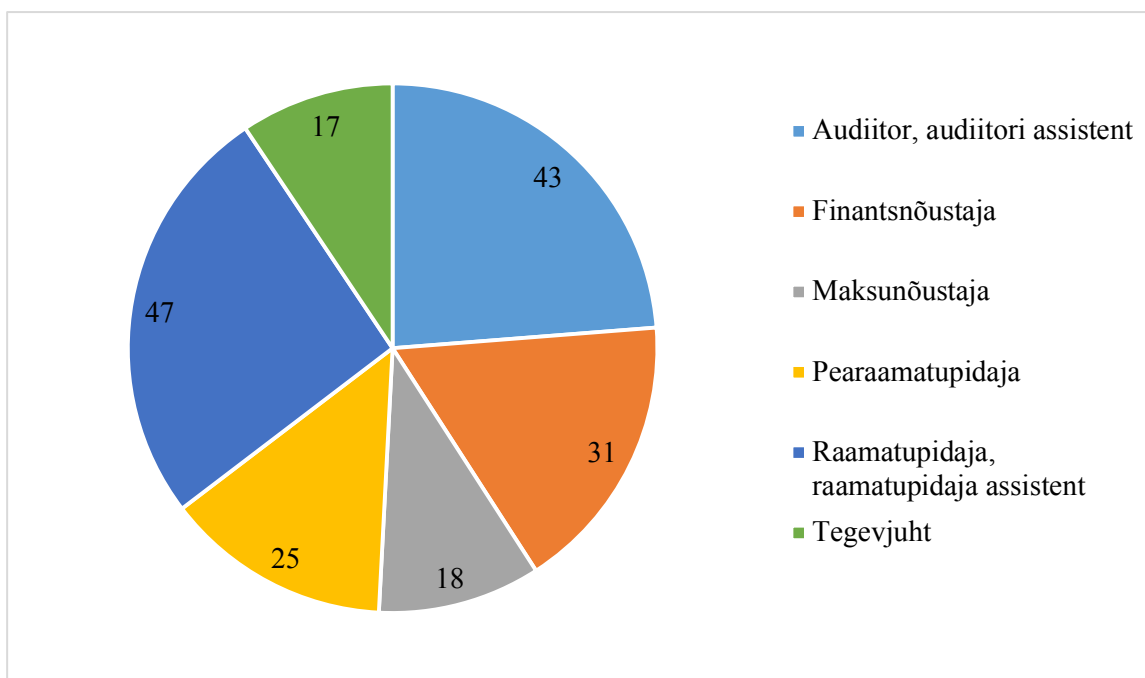
tuttavate seas ning jagas inimestele, kes olid liitunud finantsteemadele keskenduvatesse Facebooki gruppidesse ja emaili teel autori töökohas, milleks on üks juhtivaid audiitorkontrolli ja finantskonsultatsioone pakkuv ettevõte. Vastata oli võimalik kaks nädalat ning vastused läksid lukku 8. aprillil 2018. Küsimustik täideti paber kandjal 11 eksemplari puhul, ülejäänud 170 vastust laekus elektrooniliselt. Põhjus, miks rohkem küsimustikke paber kandjal ei täidetud, on valimisse sobivate inimeste ning neile Tallinna Tehnikaülikoolis pakutavate ainete ja kursuste ajaline kattuvus.

Küsimustik koosnes 14 küsimusest (Lisa 1), mis jaotusid omakorda nelja teema vahel: vastaja taustinformatsioon (Lisa 2), teadmiste omandamine ja kasutamine (Lisa 3), rahaplaneerimine (Lisa 4) ja finantsteenuste tundmine (Lisa 5). Vastajate jaoks oli 12 küsimust kohustuslikud ning nõudsid vähemalt ühe vastuse esitamist ja 2 küsimust, milleks olid kommentaari lahtid, kus vastajad said soovi korral põhjendada oma rahaasjade planeerimist või avaldada oma arvamust üldiselt küsimustiku kohta. Küsimustik sisaldas valikvastustega küsimusi, väidete hindamist enda kohta skaalal, arvutusülesannet ning kommentaari lahtreid.

Andmeid töödeldi Microsoft Excelit abil. Paber kandjal vastused kandis töö autor elektroonilisse küsimustikku ning kõik Google Forms keskkonna vastused eksporditi MS Excelisse. Microsoft Excel võimaldas töö autoril viia andmed analüüsimiseks sobivale kujule, sorteerida ja filtreerida vastavalt vajadusele, luua mitmesuguseid diagramme ja tabeleid ning koostada statistilisi analüüse. Lisaks võrdlusele Rahandusministeeriumi poolt tellitud Saar Poll 2015. aasta uuringutulemustega, viib autor läbi korrelatsioonianalüüsi, toob välja keskmise vastaja profiili ning finantsalase kirjaoskuse. Küsimuste vastamisel oli lubatud peamiselt üks vastus ning tulemused esitatud protsentides. Juhul kui küsimusele oli võimalik vastata mitu varianti, on vastused toodud muu sobiva arvnäitaja abil.

Uuring viidi läbi 181 finantsvaldkonna töötaja seas, kellest 69,1% olid naised (125) ning 30,9% mehed (56). Küsimustikule vastas 190 inimest, kuid 9 inimese puhul ei olnud tegemist töö autori poolt seatud valimisse kuuluva vastajaga ning seetõttu töö autor eemaldas nende vastused. Valimi moodustamisel soovis töö autor saada vastuseid võimalikult erinevate allikate kaudu, seetõttu on vastanute seas juhuslikke vastajaid, peamiselt suhtlusvõrgustiku Facebook kaudu ning targeteeritud vastajad, kelleks olid autori töökaaslased. Finantsvaldkonna ametikohtade lõikes vastajate arv on toodud Joonisel 1. Kõige enam vastanuid oli raamatupidamise taustaga ning kõige

vähem ettevõtete tegevjuhte. „Tegevjuht“ vastusevarianti autori küsimustikus eraldi esitatud ei olnud, kuid lubatud oli vastamisel valida variant „muu“ ning lisada enda kohta käiv vastus, mille tulemusel selline ametikoht töö tulemustele lisati.

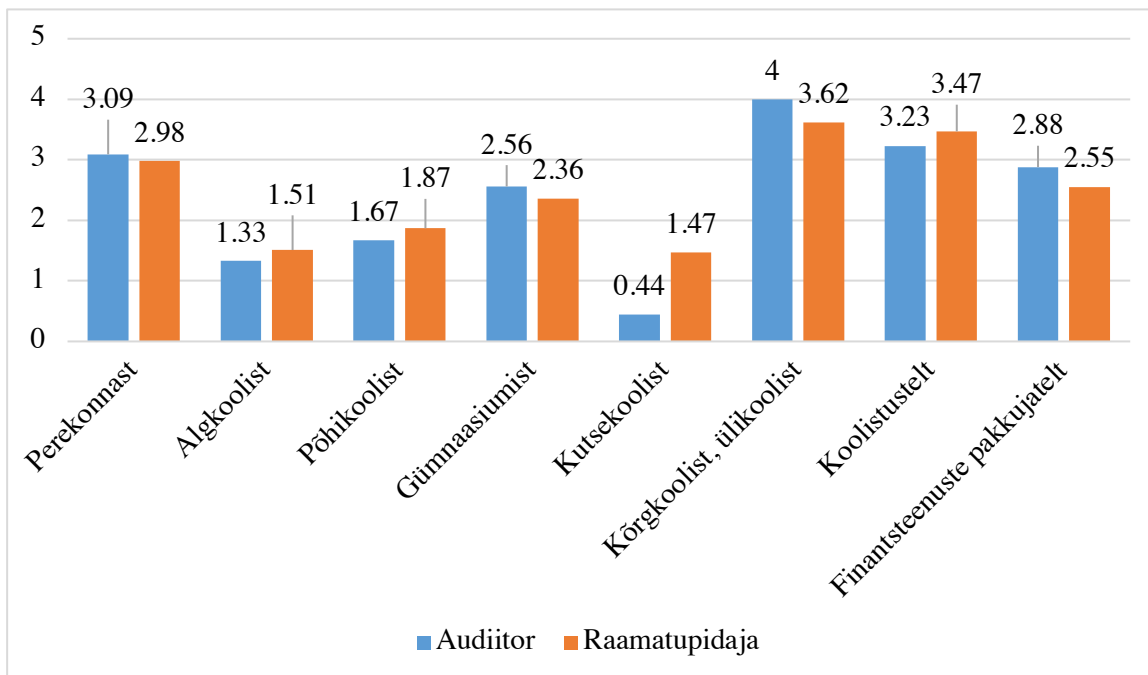
Joonis 1. Küsitlusele vastanute jagunemine töökoha järgi.

Allikas: Autori koostatud Lisa 2 põhjal

Vastanute vanuseline koosseis oli järgmine: 48,1% vastajatest oli vanuses 18-29 aastat, 27,1% oli vanuses 30-39 aastat, 18,2% 40-49 aastased ning ülejäänud 50-aastased ja vanemad on toodud Lisas 2. Vastajate vanuse järgi jaotamine tehti samadel alustel Saar Poll OÜ 2015. aasta uuringu tulemusi silmas pidades ning andmetega võrdluse loomiseks. Demograafilised näitajad nagu vanus ja sugu, mõjutavad inimeste käitumist ning seetõttu ka autori arvates finantskirjaoskusega seotud hoiakuid, kuid võrreldavate andmete puudumisel pole neid tegureid töös pikemalt käsitletud.

2.2. Finantsalase kirjaoskuse uuringu tulemused

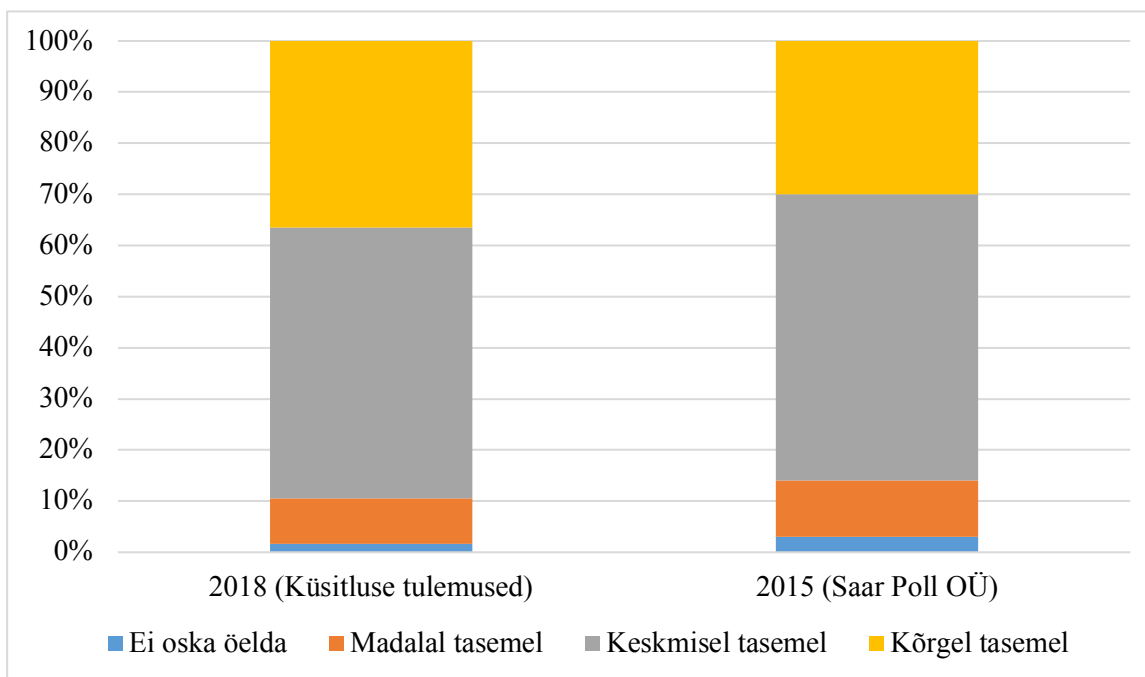
Ankeetküsimustiku esimesed finantskirjaoskust hindavad küsimused olid seotud teadmiste omandamise kohtadega, oskuste hindamisega ning nende vastavuses iseenda hinnangule. Joonisel 2 on esitatud keskmine hinnang kahe suurima vastajagrupi, audiitorite ning raamatupidajate, rahaasjade planeerimise ning finantsteenuste küsimuste puhul õpitu selgeks saamise kohtadest ja olulisusest.

Joonis 2. Finantstadmiste omandamise hindamine audiitorite ning raamatupidajate võrdlusena. Allikas: Autori koostatud Lisa 3 põhjal

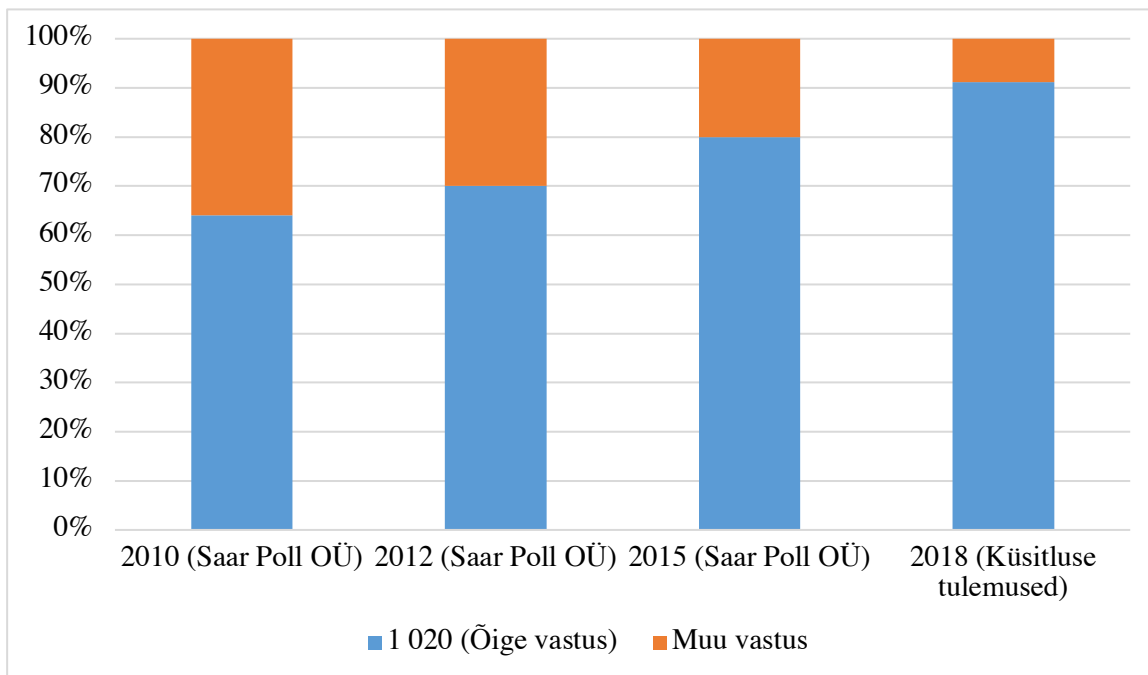
Kuigi trend on mõlema vastajagrupi puhul sarnane, siis silmnähtavalt hindavad audiitorid kutsekoolist saadavaid teadmisi nõrgaks või pole ise kokku puutunud sellega, mis viivad keskmise tulemuse koguni 0,44 punktini skaalal, kus 1-vähe oluline kuni 5- väga oluline ning „ei oska öelda“ variandi puhul on töö autor hinnanud vastuse tulemuseks 0. Autori seisukoha järgi on oskamatus vastust anda kõige nõrgem tulemus. Mõlemad vastanute grupid hindavad kõige kõrgemalt oma saadud teadmisi ülikoolist, perekonnast ning koolitustelt, seda iseloomustab Joonis 2. Audiitorid ning audiitori assistendid julgevad anda ülikooli osatähtsusele oma finantsalase kirjaoskuse mõjutajana 4 punkti ning raamatupidajad 3,62. Autori arvates selline tulemus iseloomustab, et keskenduda tuleb täiskasvanute finantskirjaoskuse arendamisega, sest teadmised ning õpetused kanduvad edasi pereliikmetele ning noorem põlvkond saab sel juhul kasulikud oskused kodust.

Järgnevalt paluti vastajatel hinnata oma üldist teadmiste taset finantsküsimumustes. Joonisel 3 on võrreldud Saar Poll OÜ 2015. aasta uuringu tulemusi töö autori poolt saadud uurimistulemustega. Selgus, et on märgata mõningast finantsvaldkonna töötajate paremat enesehinnangut, vähemalt keskmisele tasemele hindab oma teadmisi 89,5% vastanuist, samal ajal kui Saar Poll OÜ uuringus on see näitaja vastavalt 86%.

Joonis 3. Finantsteadmiste omandamise hindamine audiitorite ning raamatupidajate võrdlusena. Allikas: Autori koostatud Lisa 3 ja Saar Poll OÜ 2015. aasta tulemuste põhjal

Teadmiste hindamisel on iseenda oskusi üldiselt positiivselt hinnatud. 36,5% küsimustikule vastajatest hindavad teadmisi kõrgeks, 53% keskmiseks ning 8,8% madalaks. Autori arvamuse kohaselt on see ootuspärane, sest kogu elanikkonna tulemused esindavad keskmist ning finantsvaldkonna töötajate puhul on oodatav, et „Kõrgel tasemel“ vastuseid on suuremal määral. Tegemist on inimestega, kelle tööks on olla kõrgel tasemel finantsküsimustes ja pädev probleemidele vastuste leidmisel. Seejärel tuli vastajatel lahendada ülesanne, mis käsitles raha hoiustamist ning intressitulu teenimist, et hinnata, kas ja millisel määral vastajate arvamus tegelikkusega ühtib. Vastajal paluti arvutada kui palju raha on tema pangakontol ühe aasta pärast, kui aastaseks intressimääraks on 2% ning hoiusele paigutas ta 1 000 eurot. Õigesti vastanute jaotust sellele lihtintressimäära leidmise ülesandele küsimuse läbiviimise aastate lõikes vaata järgnevalt Jooniselt 4, kus on toodud võrdluseks juurde ka keskmise Eesti elaniku tulemus.

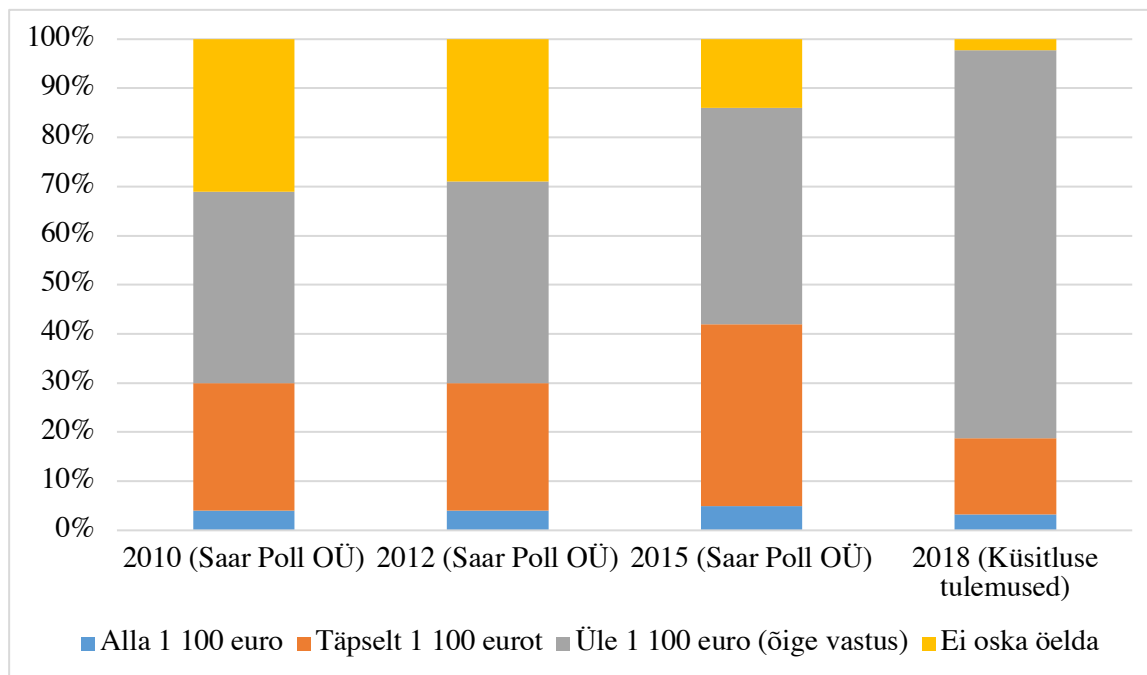
Joonis 4. Aastase hoiuse arvutusülesande tulemused aastate järgi võrdluses Saar Poll OÜ finantsalase kirjaoskuse uuringutega Eesti elanike seas aastatel 2010, 2012 ja 2015.

Allikas: Autori koostatud Lisa 3 ja Saar Poll OÜ 2010, 2012 ja 2015. aasta tulemuste põhjal

Jooniselt 4 tuleb ilmsiks tõsiasi, et Eesti elanike oskus arvutada lihtintressi on järk-järgult paranenud ning kui võrrelda neid tulemusi finantsvaldkonna töötajate tulemustega, siis esineb kõige hiljutisemate tulemusega ligi 10% erinevus, 2010. aastaga võrreldes lausa 25-30% erinevus. 9 inimest 10 finantsvaldkonna töötajast oskavad arvutada lihtintressi ning mõista aastase garanteeritud intressimäära rakendumist hoiusele. Kui vaadata Saar Poll OÜ tulemusi kogu elanikkonna seas (Joonis 4), siis on märgata kasvutrendi, kus igal järgneval uuringu läbiviimise korral on õigesti vastanute osakaalu kasv olnud 10%. Autori arvamuse kohaselt on väga positiivne, et Saar Poll OÜ tulemused on iga korraga paranenud, kuid töö autor ootas finantsvaldkonna töötajatelt ligikaudu maksimaalset tulemust õigesti vastamisel. Töö andmetest selgus, et vastajad olid kiirustanud ja seetõttu esitanud vastuseks vaid intressimakse suuruse ning üle mõelnud ja leidnud tulemuse vastavat nüüdisväärtuse tegurit kasutades, mistõttu saadi vastus komakohtadega, kuid töö autor nii detailidesse ei laskunud.

Seejärel pandi vastajad veelgi enam proovile ning paluti neil samade andmete puhul anda vastus kui hoiuse perioodiks on 5 aastat ning intressimaksed toimuvad kord aastas. Vastaja pidi mõistma, et tegemist on sel korral lihtintressiga, mille puhul igal järgneval aastal arvutatakse intressimakse suurus hoiusel oleva rahasumma pealt, kuhu kuulub ka varasemalt välja makstud intressisumma.

Seekord vastajatel ei palutud seda numbrilise täpsusega arvutada, vaid anti ette valikuvariandid, mis on näha Joonisel 5.

Joonis 5. Liitintressi arvutusülesande finantsvaldkonna töötajate tulemused võrdluses Saar Poll OÜ 2010, 2012 ja 2015. aasta uuringutulemustega.

Allikas: Autori koostatud Lisa 3 ja Saar Poll OÜ 2010, 2012 ja 2015. aasta tulemuste põhjal

Selle küsimuse tulemuste põhjal koostatud Joonisel 5 selgelt eristub finantsvaldkonna töötajate õigesti vastamise osakaal, 79% kõigist autori küsimustikule vastanuist. Varasemalt Eesti elanike seas läbi viidud uuringutulemuste puhul on selle küsimuse õigesti vastamise protsent jäänud 40-45% juurde. Autori hinnangul tulemustest selgus, et finantsvaldkonna töötajate jaoks on selge nii liht- kui ka liitintress ning mõistetakse intressi laekumist hoiusele, mistõttu töö autor otsustas hinnata, kas teadmised ning küsimustele õige vastuse andmise vahel on olemas korrelatsioon (Tabel 1). Selle hindamiseks on töö autor kodeerinud andmed vastavalt:

- Oma teadmiste kõrgeks hindamine on 3 punkti, keskmiseks hindamine on 2 punkti, madalaks hindamine 1 punkt ja vastuse mitte esitamise puhul 0 punkti;
- Nii liht- kui ka liitintressi puhul tähistab õige vastus 1 punkti ning kõik ülejäänud vastused on 0 punkti.

Seose tugevuse hindamiseks kasutati lineaarset korrelatsioonikordajat r , ning tunnuste vaheliste seoste hindamiseks D. Rowntree jaotust:

- Olematu, väga nõrk seos: $|r| < 0,2$;

- Nõrk seos: $0,2 \leq |r| < 0,4$
- Keskmise seos: $0,4 \leq |r| < 0,7$
- Tugev seos: $0,7 \leq |r| < 0,9$
- Väga tugev seos: $0,9 \leq |r| \leq 1$

Tabel 1. Korrelatsioonianalüüs

		Oma teadmiste hindamine
Lihtintressi ülesande lahendus	R	-0,089
	<i>p-value</i>	0,23224
Liitintressi ülesande lahendus	R	0,222
	<i>p-value</i>	0,00270

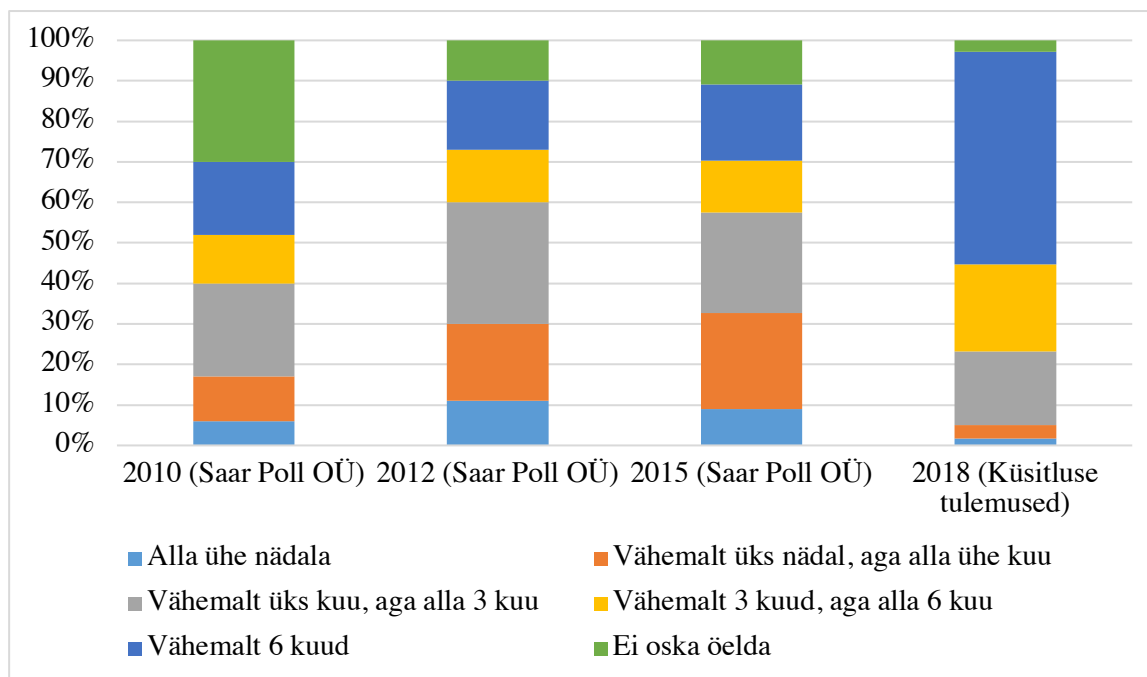
Allikas: Autori koostatud Lisa 2 põhjal

Korrelatsiooninäitaja leiti nii liht- kui ka liitintressiülesande puhul. Kui näitaja on negatiivne, siis esimese suuruse kasvades teine suurus kahaneb, kuid positiivse näitaja puhul teine suurus kasvab. Lihtintressi korrelatsiooni arvnäitajaks on -0,09, mis väljendab, et vastanute teadmiste enesehinnangu kasvades nende õigete vastuste arv väheneb, seda küll üsnagi väikesel määral, sest tegemist on nõrga negatiivse näitajaga, ehk arv on nulli ligikal. Seetõttu otsustas töö autor testida uuesti korrelatsiooni leidmist lihtintressi puhul, kuid seekord erinevate ametikohtade lõikes ning olid järgmised tulemused:

- Audiitorite, finantsnõustajate ning pearaamatupidajate korrelatsioon iseenda teadmiste hindamisel ning lihtintressi arvutamisel oli negatiivne, vahemikus -0,14 kuni -0,29;
- Maksunõustajate puhul oli maksimaalne võimalik korrelatsioon (1,0), sest kõik vastajad olid õige vastuse andnud;
- Raamatupidajate ja nende assistentide korrelatsioon tuli positiivne (0,04) ning hinnata nende enesehinnang oma teadmiste kohta ning reaalsed oskused vastavaks.

Seejärel autor viis läbi korrelatsioonanalüüsi liitintressi küsimuse õigesti vastamisel ning sai tulemuseks 0,22. See tähendab, et enesehinnangu ning liitintressi tundmisel on omavaheline seos. Kuna lihtintressi puhul oli seos negatiivne, kuid ilmnis ametikohtade lõikes. Töö autor viis läbi kontrolli liitintressi puhul ametite lõikes ning korrelatsioon oli positiivne, vahemikus 0,07-0,51. Maksunõustajad olid ka selle küsimuse puhul vastanud kõik õigesti (1,0).

Seejärel uuriti vastajatelt nende rahaplaneerimise harjumusi, mille tulemusi iseloomustab Lisa 4. Vastajatelt küsiti, kas nad planeerivad oma rahaasju järjepidevalt. Sellele küsimusele vastas 71,3% „Jah“, 20,4% „Mõnikord“ ning ülejäänud 8,3% ei tegele rahaplaneerimisega. Vastajatel paluti oma valikut põhjendada ning rahaplaneerimise vajalikkuse puhul toodi välja peamiselt oma tulude ja kulude kontrolli all hoidmist, mis tagab hea ülevaate iseenda finantsolukorrast. Lisaks nähti võimalust planeerimise abil teha vajalikul hetkel suuremaid väljaminekuid ja tagada endale paremini kindlustatud tulevik. Olulisemateks põhjusteks, miks ei planeerita toodi välja, et see on ajakulukas ning igakuised sissetulekud ületavad kuludid piisavalt määral, et ei nähta vajadust liigselt kulude kontrollimiseks. Vastajate tulude ja kulude kontrolli all hoidmist hindas ka järgmine küsimus küsitluses, kus paluti hinnata vastu pidamist oma peamise sissetulekuallikata, mille puhul säilitatakse senine elustiil. Alljärgneval joonisel 6 on toodud graafik oma sissetulekuga toimetuleku küsimuste tulemustest koos Saar Poll OÜ sama küsimuse uuringutulemustega.

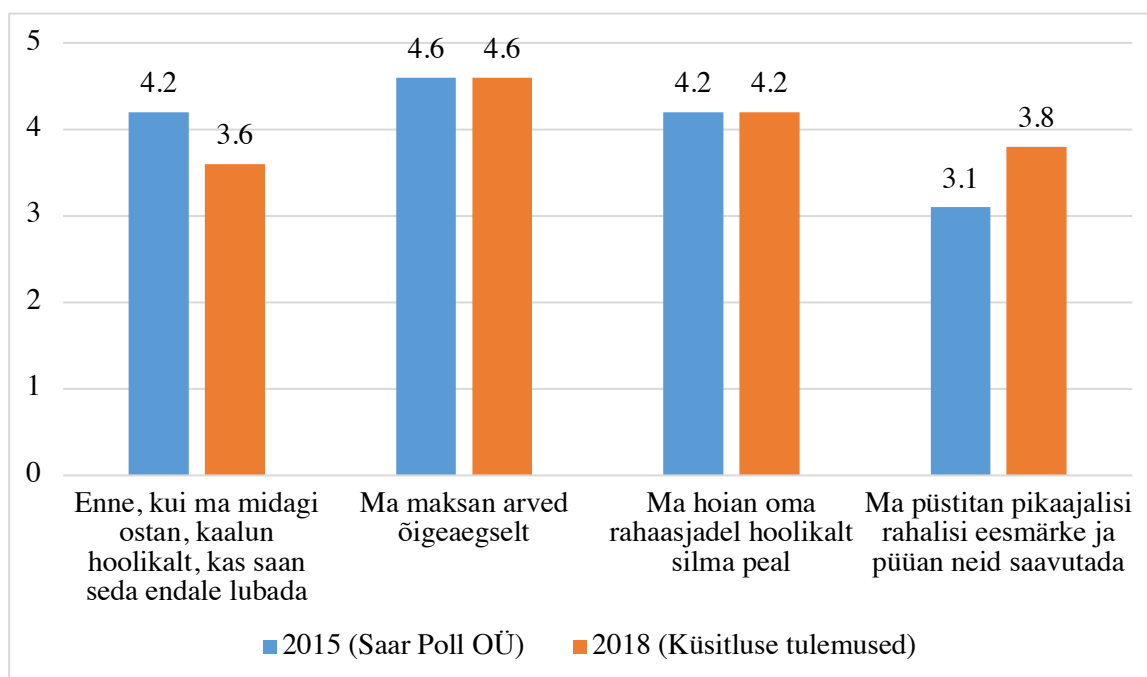

Joonis 6. Ilma peamise sissetulekuta toimetulekuaeg finantsvaldkonna töötajate võrdluses Saar Poll OÜ 2010, 2012 ja 2015 aasta uuringutulemustega.

Allikas: Autori koostatud Lisa 4 ja Saar Poll OÜ 2010, 2012 ja 2015. aasta tulemuste põhjal

Joonis 6 iseloomustab finantsvaldkonna töötajate võimekust hakkama saada kui peamine sissetulek peaks kaduma ning tulemused on Eesti keskmise elanikuga võrdluses. Üle kuue kuu tuleks toime 52,5% antud töö valimist ning 21,5% tuleksid toime vähemalt kolm kuud. Autori arvates on oodatav, et finantsvaldkonna töötajate toimetulek võrreldes keskmise elanikuga on parem, sest tegemist on inimestega, kelle peamine töö sõltub finantsmaailmas orienteerumises

ning iseenda rahaasjade korras hoidmine on teadmiste tõttu lihtsam. Statistikaameti näitajate andmel oli 2017. aastal Eesti keskmine brutokuupalk 1 221 eurot ning finants- ja kindlustustegevuse valdkonnas lausa 1 996 eurot. (Keskmine ... 2018) Selline palgaerinevus kogu elanikkonna ning finantsvaldkonna töötajate vahel aitab töö autoril mõista inimesi, kes vastasid, et nad ei tegele oma rahaasjade planeerimisega järjepidevalt, sest nende sissetulek on niivõrd suur, et rahaliselt pole probleemi igakuiselt või ka kauem toime tulla. Lisaks toodi välja ka rahaplaneerimise juures, et tulusid ning kulusid ei planeerita, sest sissetulek katab ära kulutused ja vajaduse korral ollakse võimelised ka tegema suuremaid väljaminekuid. Vastajatel paluti hinnata oma rahaasjadega seotud käitumuslikke väiteid (vt Joonis 7), mille kõrvale on välja toodud Saar Poll OÜ keskmise Eesti elaniku hinnang samale väitele.

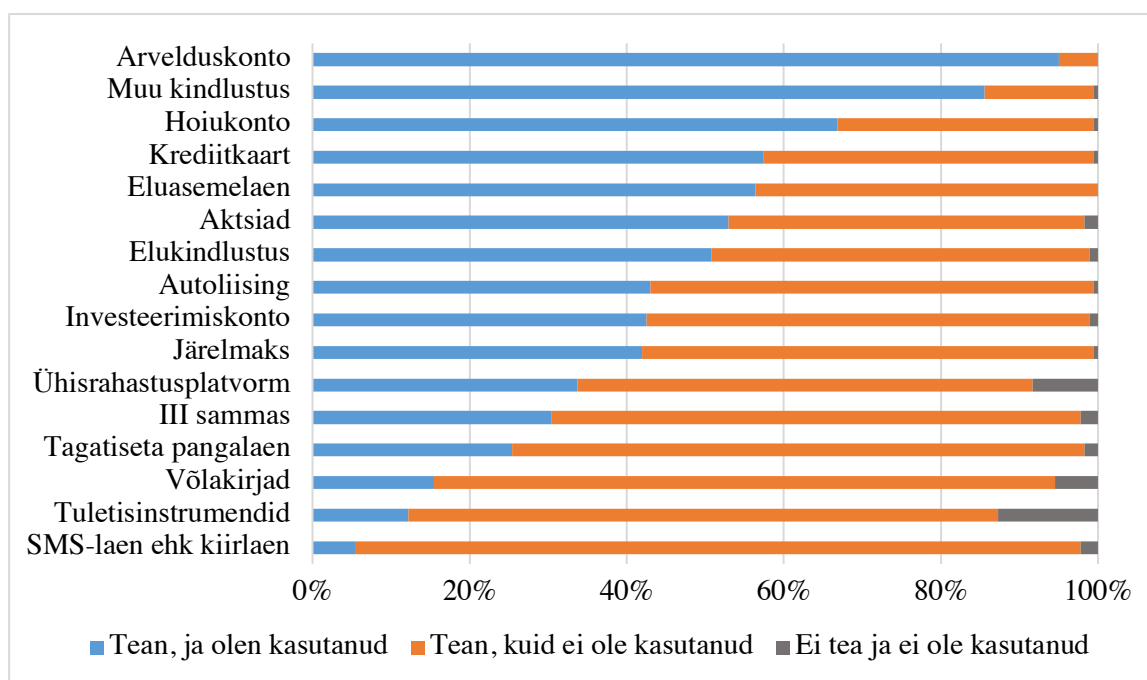
Joonis 7. Rahaasjade planeerimisega seotud väidete hindamise keskmine võrdluses Saar Poll OÜ 2015. aasta tulemustega.

Allikas: Autori koostatud Lisa 4 ja Saar Poll OÜ 2015. aasta tulemuste põhjal

Joonis 7 näitab, et vastajad nii Saar Poll OÜ uuringus kui ka autori küsimustikule hindasid oma rahaplaneerimise hoiakuid kõrgelt. Kõikide väidete keskmine on üle 3 punkti, mis tähistas küsimustiku Likerti skaalal „vahepeal“, ehk üldine tendents on keskmisest hoolsamalt oma rahaasjadega tegeleda. Sealjuures väidete „Ma maksan arved õigeaegselt“ (4,6) ning „Ma hoian oma rahaasjadel hoolikalt silma peal“ (4,2) on täpselt sama tulemusega ja Eesti keskmise elaniku harjumus on sama finantsvaldkonna töötaja omaga. Mõningane erinevus oli pikaajaliste rahaliste eesmärkide seadmisel ning ostude hoolikal kaalumisel. Rahaasjade planeerimise küsimuste juures

selgus, et kui tulud ületavad kulusid piisaval määral, siis olulist planeerimist ei tehta ning seetõttu on põhjendatav, et oluliselt ei ole vaja kaaluda enda ostude sooritamist ning tulemused on 0,6 punkti võrra madalamad kui Saar Poll OÜ tulemused. Pikaajaliste eesmärkide püstitamisel ning saavutamisel on finantsvaldkonna töötajad autori hinnangul altimad ja vastavaid oskusi omades võib see ka nende jaoks lihtsam olla kui kogu Eesti elanikkonnale.

Rahaasjade planeerimisel ning teadmiste omandamisel puututakse kokku erinevate finantsteenustega, mille kasutamise ja mitte kasutamise vahel tuleb teha valikuid. Järgnevalt, Joonisel 8 on toodud finantsvaldkonna töötajate seas erinevate finantsteenuste tundmine ning kasutamine. Vastajad pidid erinevate finantsteenuste puhul valima, kas nad teavad või ei tea teenust ning kas nad on kasutanud antud finantsteenust. Vastused on esitatud teenuste enam kasutamise järjekorras.

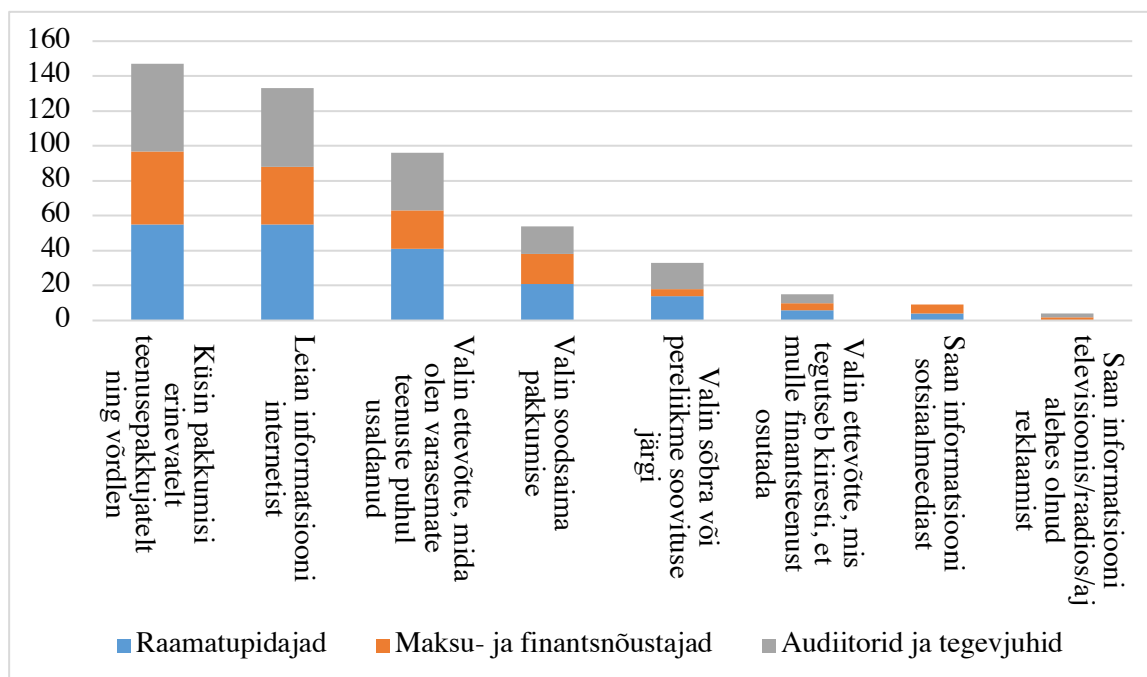
Joonis 8. Finantsteenuste tundmine ja kasutamine finantsvaldkonna töötajate seas.
Allikas: Autori koostatud Lisa 5 põhjal

Üle 50% vastanuist omab arvelduskontot, muud kindlustust (nt kodukindlustust), hoiukontot, krediitkaarti, eluasemelaenu, aktsiaid ning elukindlustust. Kõik need teenused on suurel määral olulised inimese heaoluks ning igapäevaeluga toimetulekuks. Kindlustused pakuvad kindlust erinevate probleemide kerkimisel, krediitkaart ning muid teenuseid pakkuvad kontod aitavad rahatehingute tegemisel ning aktsiaid on peamiselt seotud investeerimisega. Vastajatel paluti ka

hinnata peamisi finantsteenuste puhul määravaid otsustuskriteeriume, mille tulemused on toodud joonisel 9. Vastajad on ametikohtade järgi grupeeritud:

- Raamatupidajad, raamatupidaja assistendid ja pearaamatupidajad (n=72);
- Maksu- ja finantsnõustajad (n=49);
- Audiitorid, audiitori assistendid ja tegevjuhid (n=60).

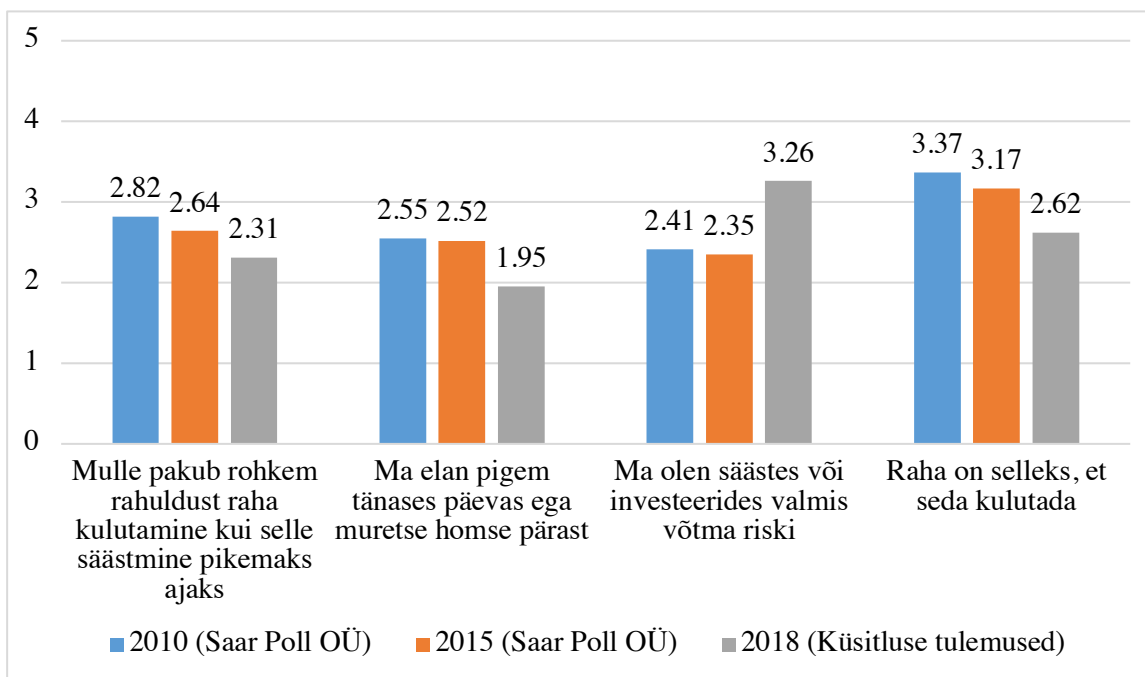
Vastused on toodud järgneval graafikul vastajate arvu järgi, sest võimalik oli valida kuni 3 olulisemat otsustuskriteeriumi.

Joonis 9. Olulisemad otsustuskriteeriumid finantsteenuste valikul finantsvaldkonna töötajate seas.

Allikas: Autori koostatud Lisa 5 põhjal

Finantsvaldkonna töötajate kolm olulisemat kriteeriumi finantsteenuse valikul on erinevatelt teenusepakkujatelt pakumiste küsimine ning nende võrdlemine (147), interneti kasutamine informatsiooni leidmiseks (133) ning pöördumine ettevõtete poole, mida on eelnevalt teenuste valikul usaldatud (96). Teenuste valikul on väga oluline võrrelda ning valida endale sobivaim, sest ühe finantsteenuse kohta kehtivad erinevad lepingutingimused. Interneti kasutamine annab laialdase informatsiooni paljude teenuste ja kõikvõimalike teenusepakkujate kohta, et lihtsustada nii teenuse võrdlemist kui ka mõista vastavaid tingimusi. Ka tooted ja teenused turul on väga erinevate kasutusalaadega: igapäeva majandamine, säästmine, investeerimine ja kindlustamine. Järgneval joonisel 10 on kujutatud rahaga käitumise väidete hindamine Likerti 5-punkti skaalal võrdlusandmetega Saar Poll OÜ 2010. ja 2015. aasta töö tulemustega.

Joonis 10. Rahakäitumisega seotud väidete hindamise keskmine võrdluses Saar Poll OÜ 2010. ja 2015. aasta tulemustega.

Allikas: Autori koostatud Lisa 5 ja Saar Poll OÜ 2010 ja 2015. aasta tulemuste põhjal

Ülaltoodud joonisel 10 on näha, et keskmised tulemused on märgatavalt erinevad. Finantsvaldkonna töötajad ei „ela tänases päevas ega muretse homse pärast“ (1,95) ning samuti neile ei paku rahuldust raha kulutamine (2,31) ja ei usuta raha, et raha omamisel peaks seda kohe kulutama (2,62) nii suurel määral kui seda on Eesti keskmisel elanikul. Küll aga on finantstöötajad valmis võtma märgatavalt suuremat riski säästmise või investeerimise juures (3,26). Eelkõige võib selle põhjuseks olla parem finantsteenuste tundmine ning teadmised ja oskused, mis kaasnevad erialase tööga, kus puututakse suuremal määral kokku kõikvõimalike valikutega. Töö valdkonna tundmine võimaldab neil tunda end kindlamalt finantsmaailmas ja seetõttu ollakse julgemad oma otsuste tegemisel ning osatakse paremini hinnata võimalikke tagajärgi.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Töö käigus kogutud andmetest ning tehtud statistilisest analüüsist ilmneb, et finantsvaldkonna töötajate finantsalane kirjaoskus on tõesti kõrgemal tasemel kui keskmise Eesti elaniku tase. Finantstöötajad teevad rohkem läbi mõeldud otsuseid ning käituvad rahaga vastutustundlikumalt.

Töö tulemusi analüüsid selgus, et olulisemateks teadmiste saamise kohtadeks peavad vastajad oma perekonda, kõrgkooli või ülikooli ning koolitusi selles valdkonnas. Lisaks hinnati oma teadmisi finantsvaldkonnas „kõrgeks“ 36,5% vastajate poolt. Töö autori eeldas, et see hinnang oleks kõrgem olnud, kuid ka intressiülesannete lahendamise analüüsimisel selgus, et need ei ole tugevalt positiivses korrelatsioonis ja seetõttu veidi ülehinnati oma teadmisi. Seda hinnangut ei saa rakendada kogu finantsvaldkonna töötajatele, sest maksunõustajate puhul vastati küsimused korrektselt 100% ulatuses.

Finantsvaldkonna töötajate rahaplaneerimise tulemused olid väga positiivsed. Kõikidest töö autori küsimustikule vastajatest 91,7% planeerivad vähemalt „mõnikord“ oma rahaasju ning hoiavad sellega oma tulud ja kulud kontrolli all. Veel enam, pooled finantsvaldkonna töötajatest suudaksid oma peamisest sissetulekuallikast ilma jäädes toime tulla üle kuue kuu, mis on oluliselt kõrgem kui Saar Poll OÜ varasemad uurimistulemused Eesti elanike seas.

Finantsteenuste kasutamise puhul on finantsvaldkonna töötaja hoolikalt läbi töötanud erinevate teenusepakkujate valikud ja leidnud kogu vajaliku informatsiooni sealjuures internetist, et teha oskuslik valik. Vastajad tunnevad hästi erinevaid teenuseid ja kasutavad peamiselt erinevaid olulisi kontosid, kindlustust ning omavad ka investeerimise eesmärgil aktsiaid. Oodatult teadsid vastajad suurel määral kõiki finantsteenuseid. Kõige vähem teati tuletisinstrumentide, ühisrahastusplatvormi investeerimise ning võlakirjade kohta.

Võrreldes selle töö tulemusi ning Saar Poll OÜ varasemaid uuringu tulemusi, saab teha mitu järeldust:

- Finantsvaldkonna töötajad on palju enesekindlamad nii oma oskuste hindamisel, rahaplaneerimisel kui ka finantsteenustega kokku puutumisel. Teadmiste ülekaal tuli ilmsiks liitintressi ülesande puhul, kus õigesti vastas enamus finantsvaldkonna töötajatest, kuid varasemad Saar Poll OÜ uuringutulemused olid märgatavalt madalama õigesti vastanute osakaaluga. Tulemusi eristab see, et töö autori valimiks olid finantsvaldkonna töötajad;
- Rahaplaneerimises on finantstöötajad väga tugevad ning tuleksid peamisest sissetulekust ilma jäädes oluliselt kauem toime senise elustiiliga. Küll aga on finantssektori palgad ka oluliselt kõrgemad kui Eesti keskmine palk, mistõttu ei saa adekvaatselt hinnata, kuidas tuldaks toime samade tingimuste juures. Samas olid Saar Poll OÜ ankeedile vastajad

oluliselt altimad kulutamaks raha ning ei sea endale pikaajalisi eesmärke. Töö autori hinnangul oskavad finantsvaldkonna töötajad paremini planeerida raha kasutamist tänu oma erialastele teadmistele.

Bakalaureusetöö autor arvab, et finantsvaldkonna töötajate puhul olid finantsalase kirjaoskuse hindamisel väga head tulemused ning usub, et vajaduse korral eriala tundvate inimeste poole tuleks kindlasti pöörduda finantsprobleemide korral. Oluline on, et tead ning tunned oma nõrkusi ning sellisel juhul pöörduda vastavate oskustega inimese juurde või leida omal käel vajalik informatsioon ning seda analüüsida. Autori ettepanek on tõsta ühiskonnas finantskirjaoskuse teadlikkust ning populariseerida enesearengut valdkonnas, millega puutub kokku iga inimene suuremal või vähemal määral. Autori hinnangul selgus tulemustest, et inimesed on aastatega muutunud finantsalaste teadmistega paremaks. Nähakse võimalusi enesearenguks, käies koolitustel teadmisi omandamas ning ka teised majanduslikud otsused näitavad märke hoolikamast käitumisest. Niimoodi saab iga inimene kätte endale vajaliku informatsiooni ning teeb igapäevaelus läbi mõeldud majandusalaseid otsuseid ja toetab sellega jätkusuutliku ühiskonna arengut.

KOKKUVÕTE

Selle bakalaureusetöö eesmärk oli hinnata finantsvaldkonna töötajate finantskirjaoskust ja rahaplaneerimist ning sellega seoses saada ülevaade enamesinevatest valikutest. Selleks oli vaatluse alla võetud autori poolt küsimustiku abil saadud tulemused ning võrreldud neid Eesti keskmise elanikuga.

Uurimisobjektiks olid finantsvaldkonna töötajad, kes puutuvad kokku erinevate majandusalaste probleemidega igapäevaselt ning kelle finantskirjaoskus võiks sealjuures olla oluliselt kõrgem kui kellelgi teisel. Finantsotsused mõjutavad üha enam elukvaliteeti ning on oluline omada head finantskirjaoskuse taset nii teoorias kui ka praktikas. Nende igapäevatöö nõuab neilt teatud taset, et teha parimaid otsuseid nii iseenda kui ka ettevõtte jaoks, kus nad töötavad.

Eesmärgi saavutamiseks viis autor läbi uuringu, mille käigus küsitleti 181 finantsvaldkonna töötajat, kellest olid 47 raamatupidajad, 43 audiitorid, 31 finantsnõustajat, 25 pearaamatupidajat, 18 maksunõustajat ning 17 tegevjuhti. Uuringus kasutati struktureeritud küsimustega eesti keeles koostatud ankeetküsitlust, mis esitati nii paber kandjal kui ka läbi internetikeskkonna Google Forms. Töö autor teostas uuringu ajavahemikul 24. märts kuni 8. aprill 2018. Küsitlus koosnes 14 küsimusest, mis käsitlesid teadmiste omandamist ja kasutamist, rahaplaneerimist ja finantsteenuste tundmist.

Küsitluse tulemuste alusel koostas autor analüüsi. Vastuste analüüsimiseks viidi läbi Microsoft Exceli programmis mitu statistilist analüüsi. Keskmiste arvnäitajate ning korrelatsioonanalüüsi abil saadi vastused autori poolt püstitatud uurimisküsimustele, milleks olid:

Milline on keskmine finantskäitumine selle valdkonnaga enim kokku puutuvatel inimestel? Tulemustest selgus, et finantsvaldkonna töötajate käitumine on läbi mõeldud ning rahaga ei tehta rutakaid otsuseid. Nende seas on olulisel kohal rahaplaneerimine, mis aitab arvestada oma sissetulekuid ning väljaminekuid, vajadusel teha ootamatuid kulutusi ning suuremaid oste. Samuti on finantsvaldkonna töötajad võimelised suutma vastu pidada ilma peamise sissetulekuallikata tunduvalt kauem kui keskmine Eesti elanik ning pooled vastajad suudavad toime tulla enam kui kuus kuud. Finantsteenuste valikul kaalutletakse erinevate variantide puhul tegemaks parimaid otsuseid, ollakse ise kindlustatud erinevate ootamatuste vastu ning tuntakse hästi turul olevaid

teenuseid. Oma finantsalaste teadmiste puhul ollakse iseenda oskuste hindamisel samaväärne Eesti keskmisega. Töö autori hinnangul tegelikult oskavad finantsvaldkonna töötajad finantsülesandeid ja probleeme lahendada paremini, kuid ise seda ei tunnetata.

Millised on finantsvaldkonna töötajate puhul peamised murekohad? Peamiseks murekohaks võib välja tuua finantsvaldkonna töötajate riskijulguse, mis avaldus oma hoiakute hindamise küsimustest. Finantstöötajad tegelikult on raha väljamineku osas pigem ettevaatlikud ja säästetakse enam, kui kulutatakse. Erinevalt Saar Poll OÜ Eesti elanike seas läbi viidud tulemustes, kus suurimateks murekohtadeks olid rahaasjade planeerimine ning selle üle kontrolli olemine. Autori töö tulemustel selgus, et finantsvaldkonna töötajad on nendes küsimustes pigem konservatiivsed ja kontrollivad oma rahaasjade suhtes.

Millistest allikatest on oma rahatarkuse saanud finantsvaldkonna töötajad ning, mis on olnud nende jaoks peamiseks finantsalase kirjaoskuse omandamise kohaks? Töö tulemusi analüüsid selgus, et olulisemateks teadmiste ammutamise kohtadeks peavad vastajad oma perekonda, kõrgkooli või ülikooli ning koolitusi selles valdkonnas. Lisaks hinnati oma teadmisi finantsvaldkonnas kõrgemalt kui Eestis läbi viidud uurimustest tulenevalt. Kõige vähem olulisemateks kohtadeks finantsteadmiste ammutamisel peeti kutsekooli ning algkooli.

Autor sai kinnitust, et finantsvaldkonna töötajate finantsalane kirjaoskus on oluliselt kõrgemal tasemel kui keskmisel Eestis läbi viidud uurimustest tulenevalt. Finantsprobleemide korral saab pöörduda vastava valdkonna spetsialisti poole ning tõenäoliselt leitakse ka parim lahendus. Töö autor peab väga tähtsaks finantskirjaoskuse võimalikult varakult arendamist. Teadmiste saamine oma perekonna siseselt on olulisel kohal ning autori hinnangul leidub seal võimalus noorte oskuste arendamisel, kui lapsevanemad on neile eeskujuks. Autor näeb vajadust samalaadse uuringu läbiviimiseks uurimaks süvitsi teadmiste omandamist, rahaplaneerimist või finantsteenuste tundmist. Selliselt on võimalik saada täpsemad andmed ning arendada kõigile vajalikku finantsalase kirjaoskuse mõistmist.

SUMMARY

FINANCIAL LITERACY AMONGST FINANCIAL SECTOR EMPLOYEES IN ESTONIA

Triin Gretel Tauk

The aim of this Bachelor thesis is to evaluate financial literacy amongst financial sector employees in Estonia and to get an overview of their common choices. The author has chosen financial sector employees to be the subject of this thesis and is comparing these results with Saar Poll OÜ's research amongst Estonian citizens in 2015. Financial sector employees are people, whose work consists of facing different financial problems every day, thus their financial literacy should be at a higher level than anyone else's. Financial decisions can affect people's lifestyle substantially, therefore good financial literacy skills in theory and practice are of utmost importance. Their everyday work requires them to have certain level of financial literacy in order to make best possible decisions for themselves and the company they work for.

To achieve the set out goal, the author carried out a questionnaire amongst 181 financial sector employees, of which 47 were accountants, 43 auditors, 31 financial advisors, 25 chief accountants, 18 tax advisors and 17 CEO's. The questionnaire was given out on paper and electronically using Google Forms and was carried out from March 24 until April 8, 2018. It consisted of 14 questions on gaining financial knowledge, money planning and financial services topics. The author analysed the results of the questionnaire through statistical analysis and compared the result with Saar Poll OÜ's research where possible. Author presumed that financial sector employees have higher financial literacy skills than an average Estonian citizen. The presumption was confirmed.

The financial sector employees are more aware of their actions with money, their behavior is more calculated and they know financial services well. Comparing the results with Saar Poll OÜ's results, financial sector employees would be able to maintain their lifestyle for a much longer time if they happened to lose their basic income. They are willing to take calculated risks to save or invest money.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Aksoylu, S., Boztosun, D., Altinisik, F., Baraz, E. H. (2017). A Baseline Investigation of Financial Literacy Levels: The Case of Kayseri Province. – *The Journal of Accounting and Finance*, 229-246
- Benkovskis, K., Masso, J., Tkacevs, O., Vahter, P., Yashiro, N. (2018). Export and Productivity in Global Value Chains: Comparative Evidence from Latvia and Estonia. – *University of Tartu – Faculty of Economics & Business Administration Working Paper Series*, No. 107, 3-38
- Estonia. (2017). Estonia Country Review. United States of America: CountryWatch, 1-350
- Farinella, J., Bland, J., Franco, J. (2017). The Impact of Financial Education of Financial Literacy and Spending Habits. – *International Journal of Business*, Vol. 11, No. 1, 1-12
- Faulkner, A. E. (2016). Financial Literacy Education in the United States. – *Reference & User Services Quarterly*, Vol. 56, No. 2, 116-125
- Finantsalase kirjaoskuse uuring Eesti elanike seas. (2015). Saar Poll OÜ. Kättesaadav: www.saarpoll.ee/UserFiles/File/Finantskirjaoskus_2015_ARUANNE_FINAL.pdf , 11. aprill 2018.
- Finantskirjaoskus. Rahandusministeerium. Kättesaadav: <http://195.80.113.140/finantskirjaoskus> , 23. aprill 2018
- Fraczek, B., Hintosova, A. B., Bacova, M., Sivicek, T. (2017). Simultaneous use of the financial literacy level and the financial inclusion degree as a result of financial education efficiency in Visegrad Group countries. – *Journal of Economics and Management*, Vol. 27 (1), 5-25. (Ed.) E. Ziemba
- Gerrans, P., Hershey, D. A. (2016). Financial Adviser Anxiety, Financial Literacy, and Financial Advice Seeking. – *The Journal of Consumer Affairs*, Vol. 52, No. 1, 54-90
- Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. – *The Journal of Consumer Affairs*, Vol. 44, No. 2, 296-316
- Kavanagh, J. (2016). Building Resilience Through Financial Literacy. – *ANZIIF Journal*, Vol. 39, No. 4.
- Keskmine brutokuupalk oli 2017. aastal 1221 eurot. (2018). Statistikaamet. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-023?highlight=palk> , 14. mai 2018

- Lusardi, A., Mitchell, O. S. (2014) The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. – Journal of Economic Literature, Vol. 52, No. 1, 5-44
- Madiste, E. (2012). Finantskirjaoskuse edendamine Eestis: Ekspertide hinnang. (Bakalaureusetöö). Tartu Ülikool. Tartu.
- Molnar, V., Mate, D. (2016). Productivity Performance of Estonia in a Growth Accounting Approach. – Annals of the University of Oradea, Economic Science Series, Vol. 25, No. 2, 214-220
- Moulton, S., Loibl, C., Samak, A., Collins, J. M. (2013). Borrowing Capacity and Financial Decisions of Low-to-Moderate Income First-Time Homebuyers. – The Journal of Consumer Affairs, Vol. 47, No. 3, 375-403
- Nemeth, E., Jakovac, K., Meszaros, A., Kollar, P., Varpalotai, V. (2016). Insight and Blight Initiatives on Enhancing Financial Literacy in Hungary. – Public Finance Quarterly, Vol. 3, 401-422
- Noored ihkavad õppetöösse rohkem praktikat. (2017). Äripäev. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/uudised/2017/07/31/noored-ihkavad-oppetoosse-rohkem-praktikat> , 12. aprill 2018.
- Porto, N., Xiao, J. J. (2016). Financial Literacy Overconfidence and Financial Advice Seeking. – Journal of Financial Service Professionals, Vol. 70, No. 4, 78-88
- Riitsalu, L. (2014). Eesti õpilaste finantskirjaoskus PISA 2012 uuringu tulemused. / Toim. T. Matsulevitš. Kättesaadav: https://www.hm.ee/sites/default/files/contacts/.../pisa_2012_finantskirjaoskus_toim.pdf , 11. aprill 2018.
- Saad, R. (2012). Edukas Eesti: finantsharidus juba põhikoolis. Äripäev. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/opinion/2012/09/05/edukas-eesti-finantsharidus-juba-pohikoolis> , 14. aprill 2018.
- Seay, M. C., Kim, K. T., Heckman, S. J. (2016). Exploring the demand for retirement planning advice: The role of financial literacy. – Financial Services Review, No. 25, 331-350
- Teenuste valimise ABC. Minuraha.ee. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/uudised/2017/07/31/noored-ihkavad-oppetoosse-rohkem-praktikat> , 18. aprill 2018
- Uustal, M. (2017). Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilaste finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse taseme hindamine. (Bakalaureusetöö). TTÜ Ärikorralduse instituut. Tallinn
- Veeret, D. (2016). Finantskirjaoskus ja seda mõjutavad objektiivsed ning subjektiivsed tegurid Eesti 2010. ja 2015. aasta finantskirjaoskuse uuringute näitel. (Magistritöö). TÜ Ühiskonnateaduste instituut. Tartu.
- Worthington, A. C. (2006). Predicting financial Literacy in Australia. – Financial Services Review, No. 15, 59-79

LISAD

Lisa 1. Küsimustik vastajale esitatud kujul

Lugupeetud vastaja!

Olen Tallinna Tehnikaülikooli bakalaureuseõppe 3. kursuse üliõpilane ja palun Teie abi oma bakalaureusetöö raames uuringu läbiviimiseks. Antud küsimustik kogub informatsiooni finantsvaldkonna töötajate rahaplaneerimise ning finantsteenuste kasutamise kohta.

Küsitluses osalemine on vabatahtlik ja anonüümne. Saadud tulemusi kasutatakse vaid üldistatud kujul minu lõputöö raames. Oluline on, et väljendaksite vastamisel enda isiklikke seisukohti, mitte üldlevinud arvamusi.

Küsimustiku täitmine võtab aega ligikaudu 5-10 minutit.

Aitäh Teie panuse eest ja meeldivat vastamist!

Triin Gretel Tauk

TTÜ bakalaureuse tudeng

Sugu

M

N

Vanus

Teie ametikoht on

Audiitor, audiitori assistent

Lisa 1 järg

- Finantsnõustaja
- Maksunõustaja
- Pearaamatupidaja
- Raamatupidaja, raamatupidaja assistent
- Muu: _____

Märkige palun kuivõrd olulisel määral olete saanud oma teadmised rahaasjade planeerimises ja finantsteenuste küsimustes

	Vähe oluline	2	3	4	5	Ei oska öelda
Perekonnast						
Algkoolist						
Põhikoolist						
Gümnaasiumist						
Kutsekoolist						
Kõrgkoolist, ülikoolist						
Koolitustelt						
Finantsteenuste pakkujatelt						

Oma teadmisi finantsküsimustes hindate Te olevat

- Kõrgel tasemel
- Keskmisel tasemel
- Madalal tasemel
- Ei oska öelda

Oletame, et Te paigutate 1 000 eurot hoiusele, mille garanteeritud intressimäär ühes aastas on 2%. Te ei tee rohkem makseid sellele arvele ega võta sealt ka midagi välja. Kui palju raha on Teie arvel esimese aasta lõpuks, pärast seda kui intressimakse on tehtud?

Lisa 1 järg

Oletame, et Te ei ole vahepeal raha hoiusele lisanud ega ka välja võtnud. Kui palju raha on Teie arvel 5. aasta lõpuks, kui kõik intressimaksed on tehtud? *Kehtivad samad andmed, mis eelmises punktis.*

- Alla 1 100 euro
- Täpselt 1 100 eurot
- Üle 1 100 euro
- Ei oska öelda

Oma rahaasju planeerin järjepidevalt

- Jah
- Ei
- Mõnikord

Palun põhjendage eelmist vastust. *Kuidas planeerite? Miks planeerite? Miks ei planeeri? Mis ajendab planeerima? Jne.*

.....

.....

.....

Kui Te kaotaksite oma peamise sissetulekuallika, siis kui pika aja vältel Te suudaksite oma elamiskulusid veel katta, ilma, et peaksite laenama raha või välja kolima oma kodust?

- Alla ühe nädala
- Vähemalt üks nädal, aga alla ühe kuu
- Vähemalt üks kuu, aga alla kolme kuu
- Vähemalt kolm kuud, aga alla kuue kuu
- Üle kuue kuu
- Ei oska öelda

Lisa 1 järg

Märkige palun kuivõrd olulisel määra kehtivad Teie kohta järgmised väited

	Mitte kunagi	2	3	4	5	Ei oska öelda
Enne, kui ma midagi ostan, kaalun hoolikalt, kas saan seda endale lubada						
Ma maksan arved alati õigeaegselt						
Ma hoian oma rahaasjadel hoolikalt silma peal						
Ma püstitan pikaajalisi eesmärke ja püüan neid saavutada						

Järgnevatest finantsteenustest teate/olete kasutanud

	Tean ja olen kasutanud	Tean, kuid ei ole kasutanud	Ei tea ja ei ole kasutanud
Aktsiad, väärtpaberid			
Arvelduskonto			
Autoliising			
Eluasemelaen			
Elukindlustus			
Hoiukonto (kogumishoius, tähtajaline hoius)			
Investeeringukonto			
Järelmaks			
Kogumispensioni kindlustusleping (III samm)			
Krediitkaart			
Muu kindlustus (auto-, vara-, kasko-, reisikindlustus)			
SMS-laen ehk kiirlaen			
Tagatiseta pangalaen, väikelaen, tarbimislaen			
Tuletisinstrumentid (nt optsioonid, futuurid)			
Võlakirjad			
Ühirahastusplatvormi investering			

Lisa 1 järg

Valige palun kuni 3 olulisemat otsustuskriteeriumi, millest lähtudes valite Te finantsteenuseid

- Küsin pakkumisi erinevatelt teenusepakkujatelt ning võrdlen
- Leian informatsiooni internetist
- Saan informatsiooni sotsiaalmeediast
- Saan informatsiooni televisioonis/raadios/ajalehes olnud reklaamist
- Valin ettevõtte mida olen varasemate teenuste puhul usaldanud
- Valin sõbra või pereliikme soovitus järgi
- Valin soodsaima pakkumise
- Valin ettevõtte, mis tegutseb kiiresti, et mulle finantsteenust osutada

Märkige palun kuivõrd olulisel määral kehtivad Teie kohta järgmised väited

	Ei ole üldse nõus	2	3	4	5	Ei oska öelda
Mulle pakub rohkem rahuldust raha kulutamine kui selle säästmise pikemaks ajaks						
Ma elan pigem tänases päevas ega muretse homse pärast						
Ma olen säästes või investeerides valmis võtma riski						
Raha on selleks, et seda kulutada						

Oma mõtteid küsimustiku kohta võite esitada siia

.....

.....

.....

Aitäh!

Lisa 2. Taustinformatsioon. Küsimustiku tulemused

Sugu (n=181)

Mees	30,9%
Naine	69,1%

Vanus (n=181)

18-29 aastat	48,1%
30-39 aastat	27,1%
40-49 aastat	18,2%
50-59 aastat	4,4%
60-80 aastat	2,2%

Amet (n=181)

Audiitor, audiitori assistent	23,8%
Finantsnõustaja	17,1%
Maksunõustaja	9,9%
Pearaamatupidaja	13,8%
Raamatupidaja, raamatupidaja assistent	26,0%
Tegevjuht	9,4%

Lisa 3. Teadmiste omandamine ja kasutamine. Küsimustiku tulemused

Märkige palun kuivõrd olulisel määral olete saanud oma teadmised rahaasjade planeerimises ja finantsteenuste küsimustes

	Vähe oluline	2	3	4	5	Ei oska öelda
Perekonnast	22,7%	19,3%	28,2%	16,6%	13,3%	0%
Algkoolist	69,1%	21,5%	6,6%	0,6%	0%	2,2%
Põhikoolist	57,5%	24,3%	14,9%	2,2%	0%	1,1%
Gümnaasiumist	37%	19,9%	22,7%	14,9%	3,3%	2,2%
Kutsekoolist	37,6%	4,4%	6,1%	5,0%	4,4%	42,5%
Kõrgkoolist, ülikoolist	8,8%	9,4%	15,5%	29,3%	34,8%	2,2%
Koolitustelt	6,1%	4,4%	19,9%	31,5%	29,8%	8,3%
Finantsteenuste pakkujatelt	19,3%	16,6%	25,4%	20,4%	11,6%	6,6%

Oma teadmisi finantsküsimustes hindate Te olevat

Kõrgel tasemel	36,5%
Keskmisel tasemel	53,0%
Madalal tasemel	8,8%
Ei oska öelda	1,7%

Oletame, et Te paigutate 1 000 eurot hoiusele, mille garanteeritud intressimäär ühes aastas on 2%. Te ei tee rohkem makseid sellele arvele ega võta sealt ka midagi välja. Kui palju raha on Teie arvel esimese aasta lõpuks, pärast seda kui intressimakse on tehtud?

„1020“	91,2%
Muu vastus	8,8%

Oletame, et Te ei ole vahepeal raha hoiusele lisanud ega ka välja võtnud. Kui palju raha on Teie arvel 5. aasta lõpuks, kui kõik intressimaksed on tehtud? *Kehtivad samad andmed.*

Alla 1 100 euro	3,3%
Täpselt 1 100 eurot	15,5%
Üle 1 100 euro	79,0%
Ei oska öelda	2,2%

Lisa 4. Rahaplaneerimine. Küsimustiku tulemused

Oma rahaasju planeerin järjepidevalt

Jah	71,3%
Ei	8,3%
Mõnikord	20,4%

Kui Te kaotaksite oma peamise sissetulekuallika, siis kui pika aja vältel Te suudaksite oma elamiskulusid veel katta, ilma, et peaksite laenama raha või välja kolima oma kodust?

Alla ühe nädala	1,7%
Vähemalt üks nädal, aga alla ühe kuu	3,3%
Vähemalt üks kuu, aga alla kolme kuu	18,2%
Vähemalt kolm kuud, aga alla kuue kuu	21,5%
Üle kuue kuu	52,5%
Ei oska öelda	2,8%

Märkige palun kuivõrd olulisel määral kehtivad Teie kohta järgmised väited

	Mitte kunagi	2	3	4	5	Ei oska öelda
Enne, kui ma midagi ostan, kaalun hoolikalt, kas saan seda endale lubada	3,3%	11,6%	29,3%	34,8%	21,0%	0%
Ma maksan arved alati õigeaegselt	0%	2,2%	9,9%	15,5%	72,4%	0%
Ma hoian oma rahaasjadel hoolikalt silma peal	0%	2,2%	19,9%	38,7%	39,2%	0%
Ma püstitan pikaajalisi eesmärke ja püüan neid saavutada	5,0%	6,1%	23,8%	30,9%	33,7%	0,6%

Lisa 5. Finantsteenuste tundmine. Küsimustiku tulemused

Järgnevatest finantsteenustest teate/olete kasutanud

	Tean ja olen kasutanud	Tean, kuid ei ole kasutanud	Ei tea ja ei ole kasutanud
Aktsiad, väärtpaberid	53,0%	45,3%	1,7%
Arvelduskonto	95,0%	5,0%	0%
Autoliising	43,1%	56,4%	0,6%
Eluasemelaen	56,4%	43,6%	0%
Elukindlustus	50,8%	48,1%	1,1%
Hoiukonto (kogumishoius, tähtajaline hoius)	66,9%	32,6%	0,6%
Investeeringukonto	42,5%	56,4%	1,1%
Järelmaks	42,0%	57,5%	0,6%
Kogumispensioni kindlustusleping (III samm)	30,4%	67,4%	2,2%
Krediitkaart	57,5%	42,0%	0,6%
Muu kindlustus (auto-, vara-, kasko-, reisikindlustus)	85,6%	13,8%	0,6%
SMS-laen ehk kiirlaen	5,5%	92,3%	2,2%
Tagatiseta pangalaen, väikelaen, tarbimiskaen	25,4%	72,9%	1,7%
Tuletisinstrumendid (nt optioonid, futuurid)	12,2%	75,1%	12,7%
Võlakirjad	15,5%	79,0%	5,5%
Ühiraehastusplatvormi investering	33,7%	58,0%	8,3%

Valige palun kuni 3 olulisemat otsustuskriteeriumi, millest lähtudes valite Te finantsteenuseid

Küsin pakkumisi erinevatelt teenusepakkujatelt ning võrdlen	81,2%
Leian informatsiooni internetist	25,4%
Saan informatsiooni sotsiaalmeediast	5,0%
Saan informatsiooni televisioonis/raadios/ajalehes olnud reklaamist	1,7%
Valin ettevõtte, mida olen varasemate teenuste puhul usaldanud	53%
Valin sõbra või pereliikme soovitusel järgi	18,2%
Valin soodsaima pakumise	33,7%
Valin ettevõtte, mis tegutseb kiiresti, et mulle finantsteenust osutada	8,3%

Lisa 5 järg

Märkige palun kuivõrd olulisel määral kehtivad Teie kohta järgmised väited

	Ei ole üldse nõus	2	3	4	5	Ei oska öelda
Mulle pakub rohkem rahuldust raha kulutamine kui selle säästmine pikemaks ajaks	26,0%	37,6%	22,1%	6,6%	7,2%	0,6%
Ma elan pigem tänases päevas ega muretse homse pärast	40,3%	34,8%	16,6%	6,1%	2,2%	0%
Ma olen säästes või investeerides valmis võtma riski	6,6%	17,7%	31,5%	27,1%	14,4%	2,8%
Raha on selleks, et seda kulutada	18,2%	30,4%	29,8%	13,8%	7,7%	0%